

Rapport om nationell lagstiftning och Eurojusts analys av ärenden avseende skenäktenskap

Datum: 12/11/2020

Ibland får människor otillåten tillgång till Europeiska union (EU) genom skenäktenskap. Dessa skenäktenskap ingår allt oftare i sofistikerade bedrägerier som arrangeras av kriminella organisationer. De kriminella organisationerna bedriver migrantsmuggling och människohandel på en internationell skala. De gör stora vinster genom att locka (främst) utsatta kvinnor till vad som verkar vara "lättförtjänta pengar", men fångar dem istället i ett nät av utnyttjande och övergrepp.

Skenäktenskap är även ett direkt missbruk av den grundläggande rätten till fri rörlighet inom EU och ger exempelvis en oberättigad tillgång till den europeiska arbetsmarknaden och sociala trygghetsförmåner i medlemsstaterna. Sedan 2012 har EU därför tydligt betonat vikten av ett effektivt samarbete för att hantera problemet med skenäktenskap.

Denna fallanalysrapport, som har gjorts av Eurojust, EU:s byrå för straffrättsligt samarbete, bygger på de praktiska erfarenheterna av undersökningar av skenäktenskap, som byrån understödde mellan 2012 och 2020.

Syftet med rapporten är att öka rättstillämparnas medvetenhet om denna brottslighet med låg risk/högt värde. Skenäktenskap framstår ofta som isolerade händelser, förknippade endast med relativt ringa brott, såsom dokumentbedrägerier eller administrativa överträdelser med låga straff. Vid närmare titt framgår dock ofta ett sofistikerat system för smuggling, utformat av internationella brottsorganisationer som utnyttjar människor i utsatta situationer. Rapporten identifierar skenäktenskapsfallens främsta kännetecken (avsnitt 3), lyfter fram de rättsliga utmaningarna (avsnitt 4) och de specifika hindren (avsnitt 5), analyserar tillämpningen av rättsliga verktyg och instrument (avsnitt 6) samt ger en översikt över bästa praxis och de viktigaste erfarenheterna (avsnitt 7).

Enligt analysen utnyttjar kriminella organisationer skillnaderna i nationell lagstiftning på detta område. I över hälften av EU:s medlemsstater är skenäktenskap antingen inte ett brott eller bestraffas med lindriga påföljder. De kriminella organisationerna utnyttjar dessa rättsliga skillnader genom att verka inom de jurisdiktioner som föreskriver den lägsta straffbehandlingen av skenäktenskap (s.k. "forum shopping").

Skillnaderna i nationell lagstiftning försvårar också användningen av EU:s rättsliga samarbetsverktyg, eftersom de flesta bygger på principen om dubbel straffbarhet. Andra typer av åtal kan dock väckas, såsom hjälp till olaglig invandring, människohandel och dokumentbedrägeri. Rapportens bilagor innehåller utförliga verktyg för att hjälpa rättstillämpare att jämföra de nationella bestämmelserna om bestraffning av skenäktenskap, villkor för att gifta sig med och skilja sig från en utländsk medborgare och erkännande av civilrättsliga domar utomlands.

Utifrån dessa praktiska insikter lägger rapporten fram fyra rekommendationer om hur man kan trappa upp bekämpningen av skenäktenskap som utövas av internationella brottsorganisationer:

- **Avsaknad av harmoniserad nationell lagstiftning** om skenäktenskap kan utgöra hinder för ömsesidig rättslig hjälp på grund av kraven på dubbel straffbarhet.
- **Gemensamma utredningsgrupper** kan effektivt undersöka skenäktenskapsfall. Dessa grupper möjliggör ett lättare utbyte av information och bevis mellan involverade myndigheter. Ofta kan sammankopplade former av grov brottslighet upptäckas, som inte är uppenbara när fallen bara betraktas ur nationell synvinkel.
- **Eurojust** kan inta en central roll för att **identifiera kopplingarna mellan olika brottsliga verksamheter** som utförs av kriminella organisationerna i flera jurisdiktioner, inom eller utanför EU, **underlätta** undersökningarna, **främja samordningen** mellan involverade myndigheter för att undvika risken för *ne bis in idem* och utarbeta en **gemensam strategi för åtal**. Detta kan innebära ett (partiellt) överförande av lagföring i syfte att ge offren bästa möjliga skydd, särskilt vid exploaterande skenäktenskap.
- En **övergripande strategi** som omfattar alla berörda förvaltningar, såsom folkbokföringsregister, konsulat osv., främjar effektiv kommunikation mellan de olika nationella administrativa organen.